Și totuși, ‘cămila’...

DE
Adina CHIRILĂ

Universitatea de Vest din Timișoara

α Principalul obstacol în acceptarea faptului că figura retorică din cunoscutele pasaje biblice care redau discursul lui Isus despre imposibilitatea pătrunderii unui bogat în împărăția cerurilor, consemnată în *Matei* 19. 24, *Marcu* 10. 25 şi *Luca* 18. 25, conține un element lexical a cărui desemnare este într-adevăr ‘cămila’ îl constituie încălcarea limitelor combinării semnelor lingvistice în plan sintagmatic, sub raportul logicii. Considerat din punct de vedere teoretic ori doar intuit, principiul compatibilității semantice a termenilor puși în relație sancționează perechea ‘partea acului de cusut prin care trece ața’ – ‘mamifer rumegător mare, cu una sau două cocoașe’ (rom. *urechea acului – cămilă*; fr. *trou d'aiguille – chameau*; engl. *the eye of a needle – camel*; germ. *Nadelöhr – Kamel*; etc.) și determină apariția unor soluții de emendare a expresiei popularizate în forma aceasta prin evanghelii.

Corectarea binomului a vizat, în istoria interpretării pasajelor biblice respective, ambii termeni, cu argumente ale căror surse acoperă o arie largă, de la geografia, civilizația și topografia urbană iudaice pînă la sistemul limbilor ebraică, aramaică și greacă.

Astfel, s-a propus pentru prima unitate lexicală (în versiunea românească: *urechea acului*) raportarea la o trecătoare muntoasă greu accesibilă chiar şi unei cămile libere de călăreț şi bagaje ori, potrivit altei tradiții (care apare la Anselm, consemnată de Toma d’Aquino), la o poartă de mici dimensiuni a unei cetăți (sau a unui han), prin care o cămilă ar putea trece, însă numai în genunchi și fără poveri:

> [“It is explained otherwise; That at Jerusalem there was a certain gate, called, The needle’s eye, through which a camel could not pass, but on its bended knees, and after its burden had been taken off; and so the rich should not be able to pass along the narrow way that leads to life, till he had put off the burden of sin, and of riches, that is, ceasing to love them.”] (*Catena Aurea* I/1841: 670).

BDD-A1625 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:19 UTC)

Lipsa unor informaţii de natură toponimică geografică ori urbană sigure face dificilă acceptarea acestor soluţii de interpretare, ce sînt, de altfel, menţionate cu mari rezerve de către comentatorii moderni ai evangheliilor[1].

Pe de altă parte, fiind considerată suspectă imaginea unui animal juxtapusă imaginii unui ac, al doilea termen al perechii (în versiunea din limba română: *cămilă*) a fost raportat fie la o funie (sau odgon de corabie), fie la un fir de aţă ceva mai gros, manufacturat din păr de cămilă. Ideea aceasta se bazează pe cîteva argumente textuale şi lingvistice, ceea ce a făcut ca ea să se perpetueze de la o epocă la alta şi de la o tradiţie cultural-bisericească la alta, cu şanse ceva mai mari de a fi percepută ca lecţiune corectă, în comparaţie cu varianta ce conţine emendarea elementului *urechea acului*. La o analiză atentă însă, aceste argumente nu oferă temeiul unei convingeri.

Textele comentatorilor antici, care ar putea influenţa punctul de vedere al exegeţilor şi filologilor moderni, pun în evidenţă circulaţia a două lecţiuni pentru pasajul în discuţie, acestea fiind însă inegale ca frecvenţă. Interpretarea fragmentului evanghelic drept [*mai uşor este să treacă* **o funie** *prin urechile acului...*] apare explicit la Chiril din Alexandria:

> ["By a camel he means not the animal of that name, but a thick cable rather; for it is the custom of those well versed in navigation to call the thicker cables camels"] (apud Davies & Allison 2004: 51).

Pe de altă parte, tradiţia dominantă[2], atît greacă cît şi latină, reţine ca legitimă înţelegerea [*mai uşor este să treacă* **o cămilă** *prin urechile acului...*], fapt ce se deduce uneori dintr-un co-text în care comentatorul face legătura dintre pasajul în discuţie şi alte segmente biblice ce conţin, indubitabil, referirea la 'cămilă', la acţiunea de '*a merge* pe un drum' etc.:

> Clement din Alexandria: ["If not, a camel shall more quickly enter through a needle than shall such a rich man reach the kingdom of God. Now *the camel*, *that passes through a strait and narrow way* sooner than the rich man, must be understood to have some higher meaning...", s.n., A.C.] (1939: 327; cf. *Matei* 7. 14)[3];

[1] Vezi, de exemplu, Caird 1980: 133; Davies & Allison 2004: 52; F.W. Farrar, "The Camel and the Needle's Eye", in *The Expositor*, 3, 1876, p. 369-380, *apud* Douglas 1995: 1327; MacDonald 1992-1994: 114. Vezi şi Zamfir 2011, nota 1: 561.

[2]Identificarea pasajelor s-a făcut pe baza lucrării lui J. Allenbach *et al.*, *Biblia patristica. Index des citations et allusions bibliques dans la littérature patristique*, vol. I-VI, + *Suplément*, Paris, Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique, 1975-1995.

[3] Textul evanghelic este utilizat şi în *Stromata II*, fără vreun comentariu asupra termenului litigios, v. Clement Alexandrinul 1982: 125.

BDD-A1625 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:19 UTC)

Origen: ["If Celsus were honest and had read the Gospels without hatred and hostility, he would carefully have considered why it is a camel, *the animal which is crooked by its natural constitution*, which he compared to a rich man, and what he who said that the way leading to life is narrow and strait meant by the narrow eye of the needle.", s.n., A.C.] ([2003]: 329);

Pseudo-Hrisostomul: ["*The Gentile souls are likened to the deformed body of the camel*, in *which is seen the humpback of idolatry*; for the knowledge of God is the exaltation of the soul. The needle is the Son of God, the fine point of which is His divinity, and the thicker part what He is according to His incarnation. But it is altogether straight and without turning; and through the womb of His passion, the Gentiles have entered into life eternal. By this needle is sewn the robe of immortality; it is this needle that has sewn the flesh to the spirit, that has joined together the Jews and the Gentiles, and coupled man in friendship with angels. It is easier therefore for the Gentiles to pass through the needle's eye, than for the rich Jews to enter into the kingdom of heaven. For if the Gentiles are with such difficulty withdrawn from the irrational worship of idols, how much more hardly shall the Jews be withdrawn from the reasonable service of God?", s.n., A.C.] (*Catena Aurea* I/1841: 670);

Grigore din Nazianz: [« ... c'est *ce qui est impossible à la nature*, mais possible à Dieu, s'il le veut, comme le fait que le même homme ne peut pas naître une seconde fois et qu'un trou d'aiguille ne laisse pas passer un chameau »., s.n., A.C.] (1978 : 245);

Hilaire din Poitiers: [« En revanche, le chameau passera plus facilement par le trou d'une aiguille. Un chameau et le trou d'une aiguille ne vont pas ensemble, et la difformité d'une bête énorme ne pourra pas s'enfiler dans l'étroitesse d'une fente très mince. Mais *au début du livre, nous avons fait remarquer que les païens sont désignés, sous l'apparence du vêtement de Jean, par le chameau*. », s.n., A.C.] (1979: 101);

Ambrozie din Milan: [« Et le chameau a été bien choisi pour figurer la Gentilité, parce que le peuple des Gentils, dégénéré et enlaidi par la superstition, avait, avant de croire, *l'apparence de cette bête hideuse*, sa démarche absurde, son museau difforme. Ce pécheur est donc entré par la voie étroite (...) plus facilement que le peuple juif, riche de la Loi, pauvre en foi, emporté par sa fureur, infâme par son crime. », s.n., A.C.] (1976: 131);

Ieronim: [« Parole qui montre que ce n'est pas difficile mais impossible. En effet, si un riche ne peut pas plus entrer dans le royaume des cieux qu'un chameau ne peut passer par le trou d'une aiguille, aucun riche ne sera sauvé. Mais *si nous lisons dans Isaïe comment les chameaux de Madian et d'Épha viennent à Jérusalem chargés de dons et de présents*, comment ceux qui auparavant étaient courbés et tordus par la dépravation de leurs vices... », s.n., A.C.] (Saint Jérôme 1979: 81);

BDD-A1625 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:19 UTC)

Grigore I cel Mare, citînd din *Matei* 19. 24, în cadrul comentariului la *Iov* 42. 12 („vitele lui erau: paisprezece mii de oi, şase mii de *cămile*, o mie de perechi de boi şi o mie de asine. Şi i s'au născut şapte fii şi trei fiice.", s.n., A.C.): ["37. What then do we understand by 'sheep,' but the innocent, what by 'camels,' but those who surpass the evil doings of others by the involved mass of their exuberant vices; what by 'yoked oxen,' but the Israelites subject to the Law; what by 'asses,' but the simple minds of the Gentiles? (...)
38. But by the name of 'camel' is expressed in Holy Scripture sometimes the Lord, sometimes the pride of the Gentiles, tortuous, as it were, with a swelling excrescence from above. For since a camel bends itself of its own accord to take up its burdens, it designates not improperly the grace of our Redeemer, Who, in deigning to hear the burden of our infirmity, descended of His own accord from the height of His power. (...) For what does He mean by the name 'rich,' but any haughty person, what by the expression 'camel,' but His own condescension? For a camel passed through the eye of a needle, when the same our Redeemer entered through the narrow straits of His passion to the suffering of death. And this passion was like a needle, because it wounded His body with pain. But a camel goes more easily through the eye of a needle, than a rich man enters the kingdom of heaven, because, unless He took on Him first the burdens of our infirmity, and shewed us the opening ['foramen'] of humility by His passion, our haughty stubbornness would never bend itself down to His humility."] (1844: 16; cf. *Catena Aurea* I/1841: 670).

Alți teologi nu insistă în comentariile lor asupra desemnării termenului care se opune gr. διὰ τρυπήματος ῥαφίδος (*Matei* 19. 24, *Marcu* 10. 25) / διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος (*Luca* 18. 25) [rom. *prin urechile acului*], ci doar asupra semnificației figurate a proverbului consemnat de evangheliști. Astfel, Ioan Hrisostomul scrie, înainte de a reproduce pasajul din *Matei* 19. 24:

[„Cînd a spus că e greu, a spus mai mult chiar, a spus că e şi cu neputință; şi nu simplu cu neputință, ci a spus cu tărie că e cu neputință, arătînd lucrul acesta cu pilda cămilei şi a acului."] (1994: 729)[4];

la fel, Augustin: ["It appeared to you absurd to say that anything was possible of which no example ever occurred, – although I suppose you would not hesitate to admit that no camel ever passed through a needle's eye, and yet He said that even this was possible with God"] ([s.a.]: 83);

iar Vasile cel Mare citează fără a comenta în vehementa şi categorica

[4] Cf. Chrysostom [s.a.]: 389: ["But having said it was hard; as He proceeds, He shows that it is even impossible, and not merely impossible, but even in the highest degree impossible; and this He showed by the comparison concerning the camel and the needle."].

BDD-A1625 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:19 UTC)

> *Homilia in diuites*: [„Cunosc mulți oameni care postesc, se roagă, suspină, arată evlavie fără sfîrșit, dar nu scot din pungă un bănuț pentru cei nevoiași. Ce folos eu ei de celelalte virtuți? Împărăția cerurilor nu-i primește. «Că mai ușor intră cămila prin urechile acului, spune Domnul, decît bogatul în Împărăția cerurilor». Opreliștea este clară, Cel care a rostit-o este nemincinos, dar rari sînt cei care Îi dau crezare.”] (2009: 129-130).

Faptul că majoritatea comentatorilor din primele veacuri ale creștinismului grec și latin a acceptat evocarea mamiferului, nu a obiectului manufacturat, în componența figurii retorice, utilizînd, fără excepție, forma gr. **κάμηλος**, **ὁ** ori lat. **camēlus**, **-ī**, nu este – putem admite, alături de cei mai scrupuloși observatori ai dimensiunii psiholingvistice a umanității – o garanție a acurateții interpretării în acest sens. Totuși, el este suficient pentru a nu respinge chiar de la început, în contextul lingvisticii moderne, o atare lecțiune.

β Diferența de interpretare în hermeneutica antică se corelează cu utilizarea unor elemente lexicale diferite (ori aparent diferite) în versiunile manuscrise ale evangheliilor. „Cei doi termeni greceşti paronimi” a căror confuzie de către scriptori și, ulterior, de către traducători, ar fi generat „imaginea absurdă” din discursul christic sînt

κάμηλος, **ὁ**, engl. ‘a camel’ (LIDDLLE-SCOTT; vezi și BAILLY, *s.v.*) și

κάμιλος, **ου**, **ὁ**, engl. ‘rope, ship's cable’ (FRIBERG; vezi și BAILLY, *s.v.*), care apare în cîteva manuscrise ale evangheliilor[5] și este explicat ca *varia lectio* (GINGRICH, *s.v.*).

Editorii textului grecesc[6] și lexicologi precum Pierre Chantraine, A. Bailly, H.G. Liddell, R. Scott, J.H. Thayer ș.a. tind să considere corectă, din perspectiva discursului originar, lecțiunea **κάμηλος** ‘cămilă’ (și, eventual, să vadă în **κάμιλος** ‘funie’ o *plăsmuire* a lectorului[7]) bazîndu-se, în primul rînd, pe raritatea celuilalt termen, **κάμιλος** cu sensul atribuit ‘funie’, în literatura laică antică. După CHANTRAINE *s.v.*, THAYER, *s.v.*; BAILLY, *s.v.*; LIDDELL-SCOTT, *s.v.* ș.a., acesta se găsește numai la Suidas și în scoliile la

[5] Vezi THAYER, *s.v.*

[6] Vezi precizările făcute de Zamfir 2011: 561.

[7] Vezi CHANTRAINE, *s.v.*: « probablement arrangement tardif et artificiel pour l’interprétation de *Ev. Matt.* 19,24 »; LIDDLLE-SCOTT 1901, *s.v.*: “The word prob[ablay] owes its origin to the well-known passage in the N.T. [...], where *a rope* has been by some thought a more likely figure than *a camel*”; cf. LIDDELL-SCOTT, *s.v.*: “Perh[abs] coined as an emendation of the phrase [...] [from] *Ev. Matt.* 19. 24”.

BDD-A1625 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:19 UTC)

Aristofan. În scolii, **κάμιλος** este succint explicat în opoziție cu **κάμηλος** din „πρωκτὸν δὲ καμήλου" [fr. «le derrière d'un chameau» (Aristophane 1985: 62, vers 1035)]: „**κάμιλος** δὲ τὸ παχὺ σχοινίον διὰ τοῦ ι." (Aristophanis 1838: 508). La Suidas este folosit în contextul lămuririi termenului **κάμηλος** (cuprins într-un citat din Aristofan, *Păsările*), prin reluarea fragmentului din scoliile la Aristofan, *Viespii*: „**Κάμιλος** δὲ, τὸ παχὺ σχοινίον" (Suidas 1705, II: 236, v. și nota 4).

În niciunul din locuri termenul **κάμιλος** nu este redat într-un context literar independent, care să-i pună în evidență sensul și viabilitatea în textele antice; iar maniera în care este folosit de Suidas înjumătățește, practic, numărul ocurențelor reale din afara versiunilor evanghelice și a comentariilor la textele biblice. Apar astfel serioase semne de întrebare în privința existenței reale a unui termen **κάμιλος** 'funie' în greaca clasică și în *lingua franca* a primelor secole de după Christos (în ciuda referirilor la el, de regulă fără argumente lingvistice, în dicționare generale ale limbilor moderne și în diverse alte tipuri de lucrări[8]).

Există, în schimb, gr. **κάλως** [ᾰ], **ὁ** 'reefing rope, reef; rope, line, cable', (LIDDELL-SCOTT, *s.v.*; cf. gr. **καλωστρόφος**, **ὁ** 'rope twister, rope maker', SOPHOCLES, *s.v.*; LIDDELL-SCOTT, *s.v.*, ș.a.), a cărui formă poate justifica, la prima vedere, ipoteza unei confuzii lexicale, mai ales dacă se invocă un fapt cu caracter general privind redactarea manuscriselor: "The confusion of **ο** and **ω** indicates that the sound originally represented by these symbols became identified in /o/ after the loss of quantitative distinction. This identification came about elswhere in the Koine, by the beginning of the Roman period" (Gignac [s.a.]: 277). Pentru ca argumentul să fie peremptoriu însă, este necesar ca termenul „corect" **κάλως** să apară în cîteva versiuni ale textelor evanghelice, în locurile vizate, fie ca arhetip, fie ca emendare a unei variante; or, nicăieri nu se consemnează o asemenea utilizare, nici în dicționarele consacrate limbii *Noului Testament*, nici în cele ale limbii grecești din epocile vechi, în general.

[8] Vezi, de exemplu, pentru limba română, indicațiile etimologice ce însoțesc formele *cămíl* / *cămílă* '1º cable, cordage' la CIHAC („n.-grec. **κάμιλος** 'funie groasă de corabie'", *apud* DA, *s.v. cămíl*); URICARUL, X 1888: 406 (*Cămilul.* „Funia cea mare a năvoduluĭ, **Κάμιλος**, Gumina"); Dumistrăcel 1997: 51 [„Așadar, pe terenul limbii române s-au încrucișat termenii *cămil/ă* 'funie, frînghie' (din gr. **χάμιλος**) și *cămilă* 'patruped bactrian' (prelucrat din slavă, dar tot de origine grecească, **χαμήλα** – sic –), cel de al doilea însă un termen savant."]; etc.; vezi și IOANID, sv. **κάμηλος** și **κάμιλος**.

BDD-A1625 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:19 UTC)

În al doilea rînd, este posibil ca diferența grafică dintre **κάμηλος** și **κάμιλος** să fie cauzată de pierderea distincției dintre timbrele vocalice [ē] – **η** și [i] – **ι**, urmată de pierderea caracterului de pereche minimală a celor două foneme – fenomen cu frecvență considerabilă, în toate condițiile fonetice, în perioadele romană și bizantină ale limbii grecești (Gignac [s.a.]: 235 și urm.). Decurge de aici că diferența formală nu înseamnă și diferență de sens[9].

Faptul că editorii textului biblic și eleniștii discută apariția ambilor termeni, în general, în scrierile de limbă greacă indică însă o anume prudență în emiterea unui verdict lipsit de îndoieli[10], poziție normală în urma unei investigații strict lexicologice.

γ Figura retorică din *Matei* 19. 24 ș.cl., deși consemnată în greacă, se raportează la „matricea stilistică" (Blaga 1969: 105-115) specifică unei comunități diferite de cea grecească și recognoscibile în identitatea celor care participă la crearea evenimentului discursiv din *Matei* 19, *Luca* 10, respectiv *Marcu* 18. Este vorba de cea iudaică (cuprinsă, la rîndul ei, în cea orientală), al cărei specific, ca al oricărei culturi populare, „poate și trebuie să fie căutat în universul semantic și în formele expresive pe care ni le dezvăluie sistemul limbii naturale văzut ca o treaptă intermediară între realitate și mesajul comunicat" (Tabarcea 1982: 38). Această afirmație a lui Cezar Tabarcea deschide o cale de investigație ce impune opriri în interiorul textului biblic, dar care, mai departe, conduce în afara lui, în căutarea unor evidențe despre forma originară a idiomatismului.

Discursurile lui Isus conțin secvențe de strategie retorică a căror apariție și al căror scop ilocuționar pot fi urmărite și în textele profetice, filozofice ș.a. ale *Vechiului Testament*: lamentația, avertizarea, amenințarea, blestemul, contradicția, hiperbola, absolutizarea etc. Eveniment-comunicarea (Greimas 1966: 30) despre pătrunderea unui muritor în veșnicie se grefează, așadar, pe o tradiție stilistică în care amplificarea și absolutizarea (vizibile, de exemplu, în „Şi dacă într'un loc nu vă vor primi, nici nu vă vor asculta, *plecînd de acolo scuturați-vă praful de sub picioare*, spre mărturie împotriva lor", s.n., A.C., *Marcu* 6. 11; „Iar *dacă mîna ta sau piciorul tău îți devine piatră de poticnire, taie-l şi aruncă-l* de la tine; că mai bine-ți este să intri în Viață

[9] Vezi Gignac [s.a.]: *passim* (cf. *Index*, p. 349), seria realizărilor fonetice, grafice și de accent atestate în corpusul cercetat pentru **κάμηλος** 'cămilă': **κάμηλος – καμέλον – καμέλων – καμήρον – καμίλων – καμείλους**.

[10] Cf. J.E. Louw și E.A. Nida, care iau în considerare *numai* termenul **κάμηλος** 'cămilă', în construcția figurii retorice din Matei 19. 24 ș.cl.; v. LOUW-NIDA, *s.v.*

BDD-A1625 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:19 UTC)

ciung sau şchiop decît să ai două mîini sau două picioare şi să fii aruncat în focul cel veşnic. Şi *dacă ochiul tău îţi devine piatră de poticnire, scoate-l şi aruncă-l* de la tine; că mai bine-ţi este să intri în Viaţă cu un singur ochi decît să ai doi ochi şi să fii aruncat în gheena focului., s.n., A.C., *Matei* 18. 8, 9; etc.) constituiau procedee retorice saliente şi care trebuie să fi fost comune culturii semitice livreşti şi celei populare.

Observaţia aceasta nu poate constitui însă un sprijin în identificarea desemnării exacte a termenilor folosiţi în opoziţie în figura retorică din *Matei* 19. 24 ori pentru acceptarea binomului aşa cum apare el în majoritatea versiunilor mai vechi sau mai noi ale evangheliilor. *Normele culturale* evreieşti (engl. *Cultural scripts*[11]) impun apariţia într-un discurs filozofic şi persuasiv ca cel discutat aici doar *a unei reprezentări plastice* a imposibilităţii, *nu şi a unui anumit tip* de reprezentare plastică a imposibilităţii.

În contextul din *Matei* 19. 13-26, *Marcu* 10. 17-27, respectiv *Luca* 18. 18-27 – *Tînărul bogat* –, alăturarea a doi termeni ale căror definiţii implică variabilitatea semului U r i a ş / M i n u s c u l creează o unitate de stil ce amplifică ideea de imposibilitate a mîntuirii prin sforţări umane. Orice alăturare de doi termeni care ar permite interpretarea pasajului din *Matei* 19. 24 ca '*mîntuirea este posibilă în măsura în care este posibilă intrarea a ceva uriaş, menţinut intact, prin ceva minuscul*' este, teoretic, plauzibilă, diferenţele care ar interveni în urma combinărilor libere de cuvinte vizînd doar gradul de hiperbolizare: de la cea care nu atrage un calificativ suplimentar (*mîntuirea este posibilă în măsura în care este posibilă intrarea* unei funii *prin* urechea unui ac / *mîntuirea este posibilă în măsura în care este posibilă intrarea* unei cămile *printr*-o portiţă), pînă la hiperbola grotescă

[11] Teoria *normelor culturale* (engl. *Cultural scripts* – "formulae written in very simple words which attempt to articulate, on the basis of linguistic evidence, tacit cultural rules", Wierzbicka 2004: 576, nota 1) a fost dezvoltată începînd cu deceniul al nouălea al secolului trecut de către Anna Wierzbicka (1991, 1994, 1996), Cliff Goddard (1998, Goddard & Wierzbicka 1997, 2004), Felix Ameka (1999) ş.a., ca un cadru necesar înţelegerii interculturale a discursurilor, cu scopul evitării erorilor de interpretare (interpretare literală, suprainterpretare, interpretare deviantă etc.). Examinînd în acest mod textul biblic, Anna Wierzbicka (2001, 2004) a pus în evidenţă funcţionarea unor norme culturale care codifică, de exemplu, dorinţa de a determina pe cineva să se comporte în concordanţă cu preceptele divine printr-o ameninţare agresivă (Wierzbicka 2004: 580-583, despre *Osea* 13. 7-8); ori tristeţea şi durerea provocate de faptele cuiva, printr-un blestem sau o lamentare (Wierzbicka 2004: 595, despre *Matei* 26. 24 şi *Marcu* 14. 21). Din cest punct de vedere, putem înţelege că dorinţa de a determina pe cineva să regîndească doctrina mîntuirii *trebuia* codificată printr-o hiperbolă a imposibilităţii obţinerii ei.

BDD-A1625 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:19 UTC)

(cf. *Matei* 23. 24: „călăuze oarbe, care strecurați țînțarul şi *înghițiți cămila*!"; sau *Luca* 4. 41 şi urm.: „De ce vezi paiul din ochiul fratelui tău, dar nu bagi de seamă *bîrna din ochiul tău*?" etc., s.n., A.C.) şi cea „ilogică" sub raportul asocierilor lingvistice (*mîntuirea este posibilă în măsura în care este posibilă intrarea* unei cămile *prin* urechea unui ac).

Configurarea semică particulară din interiorul enunțului face posibil fenomenul de *neutralizare semantică* (Meľčuk 2012: 71 şi urm.; 78), în care diferențele semantice antediscursive dintre elementele care ar apărea cu rol de subiect (**S:** *funie*, *cămilă*, **elefant*) al verbului *a trece*, pe de o parte, şi dintre elementele care ar varia în poziția de complement indicator al spațiului de trecere (**C:** *urechile acului*, *portiță*/*strîmtoare*, **gaură de şarpe*), pe de altă parte, sînt ignorate, fiind percepute ca irelevante în context. Neutralizarea semantică pe verticală şi reținerea ca *trăsătură specifică necesară şi suficientă doar a* d i m e n s i u n i i (*mare* [→ **S**], respectiv *mic* [→ **C**]) fac nenecesară, prin forța logicii contextuale, realizarea pe plan orizontal a unei asocieri de termeni compatibili din punctul de vedere al unei semantici mai cuprinzătoare. Condiția co-textuală *mare* (→ **S**) **vs**. *mic* (→ **C**) justifică binoame ca *funie* (→ **S**) **vs**. *urechile acului* (→ **C**) / *cămilă* (→ **S**) **vs**. *urechile acului* (→ **C**) / **elefant* (→ **S**) **vs**. *gaură de şarpe* (→ **C**) / *viței* (→ **S**) **vs**. *gaura cheii* (→ **C**)[12] etc. Semnificația emergentă a figurii se poate baza pe incongruența de aspect a unui singur sem comun din configurația a două elemente.

La nivel onomasiologic, al desemnării conceptului de imposibilitate, şi respectînd structura lingvistică a figurii biblice (cf. Anania 2001), *mai lesne este să treacă o funie prin urechile acului...* , **mai lesne este să treacă o cămilă printr-o portiță...*, *mai lesne este să treacă o cămilă prin urechile acului...*, **mai lesne este să treacă un elefant prin gaură de şarpe...* ş.a. sînt, aşadar, expresii lingvistice sinonime denotative. *Fiecare din ele instituie o antiteză şi poate apărea într-un context a cărui substanță o reprezintă afirmarea i m p o s i b i l i t ă ț i i* .

[12] Este posibil ca acest ultim exemplu (auzit de noi la G.G., în 11.04.2013) să reprezinte o reproducere, cu termeni neconotați religios prin asociere, a prototipului biblic perceput ca tabu, într-o situație de comunicare ce impunea descrierea unei dificultăți. Fie că este aşa, fie că avem de-a face cu o asociere spontană, în afara modelului biblic conştientizat, apariția ei în discurs demonstrează faptul că vorbitorul nu pune la îndoială capacitatea receptorului de a interpreta corect sensul expresiei, trecînd peste „dificultatea" dată de alăturarea a două elemente din cîmpuri semantice atît de diferite. Nu avem niciun motiv să ne îndoim de aceeaşi forță cognitivă la vorbitorul şi receptorul din vechime.

BDD-A1625 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:19 UTC)

Urmînd calea aceasta, încercarea de a stabili care au fost elementele lexicale originare în discursul lui Isus şi în textul evangheliştilor nu poate duce la rezultate sigure.

Nici părerea (insuficient argumentată) că termenul în discuţie reprezintă, în aramaica întrebuinţată de Isus, un element dintr-o serie omonimică *g(a)mla* '1. funie; 2. cămilă; 3. bîrnă'[13] nu susţine convingerea că desemnarea vizată de emiţătorul discursului consemnat de Matei, Marcu şi Luca este 'funia', nu altceva. Cel mult, dacă acceptăm sugestia lexicologică, nu respingem posibilitatea de a ne afla în faţa unui enunţ originar conţinînd 'funie'.

Investigaţia trebuie să se desprindă de textele biblice propriu-zise şi să se bazeze pe evidenţele lingvistice oferite de un alt corpus, independent.

δ Emiţătorul discursului din *Matei* 19. 24 ş.cl. nu are privilegiul real al alegerii, orientate de funcţia expresivă, a unui element oarecare dintr-o ipotetică serie sinonimică precum cea de mai sus. Faptul acesta reiese din corelarea textelor biblice cu caracter retoric şi a fragmentului discutat, în mod particular, cu limba/limbile funcţională/-e în care sînt scrise ori în care se manifestă în mod natural şi spontan autorii lor: ebraica şi/sau aramaica.

În ansamblu, în alcătuirea acestor tipuri de discursuri se evidenţiază clişee lingvistice, formule de adresare, construcţii interjecţionale, sintagme, enunţuri gnomice etc. – categorii de forme fixe preexistente actului de comunicare. La fel, textul din *Matei* 19. 24 ş.cl. are în componenţă un element pre-scris, ce desemnează canonic, din direcţia societăţii, referentul abstract 'imposibilitate' / 'absurditate' (iar nu 'dificultate'!), şi care cunoaşte *în paremiologia orientală din afara textului Bibliei* cel puţin două corolare formale şi de sens predicaţional gnomic. Este vorba de construcţia ce implică tocmai '**cămila**' – '**trecerea**' – '**acul**'.

Desemnatul '**cămilă**' apare în enunţul axiomatic *In Media a camel dances on a Kab* [rom., lit. În Media o cămilă dansează pe un cab[14].] (Cohen

[13] Vezi Lamsa, 1940: XXIV şi nota la *Matei* 19. 24, unde se precizează că termenul aramaic *g(a)mla* a fost împrumutat grecilor cu forma **κάμηλος**, transferîndu-i şi omonimia semantică. Ideea se bazează, poate, pe opinia lui Theophylact, citat de Toma d'Aquino, care afirmă că "[t]he word in the Greek answers equally to the animal called the camel, *and to a cable or ship rope*, s.n., A.C.", in *Catena Aurea* III/1843: 614.

Cf. însă STRONG, Hebrew *s.v.* 1581 [gaw-mawl'], unde nu se face nicio referire la vreun sens aramaic 'funie'!

[14] STRONG, Hebrew *s.v.* 6894 [**kab**], 'a measure of capacity'; cf. *Cartea a Patra a Regilor*, 6. 25: „Şi foamete mare s'a făcut în Samaria; şi, iată, atât de mult au ţinut-o împresurată, încât o căpăţână de măgar ajunsese la preţul de cincizeci de sicli de argint, iar un sfert de *cab*

BDD-A1625 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:19 UTC)

2011, 108: 62), al cărui plan semantic afirmă un lucru al unei lumi evenimențiale extravagante și improbabile (Cohen 2011, 108: 62)[15] și care, interpretat figurat, mediază sancționarea unei slăbiciuni omenești: minciuna, tendința de exagerare.

Celelalte două elemente, '**trecerea**' și '**acul**', sînt implicate în crearea unei hiperbole a perseverării și a obstinației[16] în a susține ceva, eventual ceva ce nu este posibil: *They make an elephant pass through the eye of a needle* [rom., lit. Ei pot face un elefant să treacă prin urechile acului.] (Cohen 2011, 286: 113)[17].

Ambele expresii consemnate de savantul evreu Abraham Cohen aparțin literaturii talmudice și midrașe[18], și, chiar dacă nu sînt atestate în scris mai devreme de secolul al V-lea, este sigur că aparțin unui fond paremiologic evreiesc cunoscut și utilizat în lumea din care proveneau Isus și discipolii săi[19]. Detaliul este semnificativ pentru susținerea convingerii că *emițătorul discursului din Matei 19. 24 ș.cl. a folosit, în descrierea unei noi imposibilități* (mîntuirea, în contextul doctrinei propovăduite de Isus)*, un idiomatism din limba funcțională a comunității etnice din care făcea parte și căreia i se adresa, ori măcar un model emblematic* (v. Milică 2010: 306; v. și Gibbs 2007: 709-710) *de construcție bipolară antitetică, ce presupunea implicarea* **unei vietăți de talie foarte mare** *('cămilă', 'elefant') și* **a unui**

(s.n., A.C.) de găinaț de porumbel [se vindea] cu cinci sicli de argint" (Anania 2001, v. și nota *f*).

[15] Cf. "Africa ever produces something new." și "He who wishes to lie should take care that the testimony is afar off", Cohen 2011, 108: 62, 63.

[16] "Applied to subtle dialecticians", Cohen 2011, 286: 113.

[17] Într-o formă adaptată unui act specific de comunicare, este cunoscută și reprodusă de Iuliu Zanne: „óre nu eștĭ tu ca cei din Pumbedeta cariĭ trec un elefant prin urechia aculuĭ?" (ZANNE V, 11244: 89).

[18]Vezi și: "No one ever saw a golden palm, nor an elephant entering the eye of a needle", *Berakhoth*, 55b, apud *Hasting's Dictionary of the New Testament*, s.v. *needle*, la http://www.studylight.org .

[19] Ridicînd problema datării proverbelor și zicătorilor din colecția sa, A. Cohen afirmă că "the date of the source of in which a proverb occurs, or of the earliest Rabbi who quotes it, merely gives us the *terminus ad quem*. [...] It is impossible to speak confidently on this matter, but it would scarcely be an exaggeration to assert that a large number, at any rate, of the proverbs in this collection was in use in the first century of the present era" (2011: 23).
Respingem ipoteza că asemenea expresii sînt ele însele inspirate de textul nou-testamentar, deoarece acest lucru ar însemna manifestarea unei receptivități evreiești față de un text pe care comunitatea în discuție îl consideră blasfemiator.

BDD-A1625 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:19 UTC)

obiect derizoriu *care să o cuprindă în manifestările sale (*'*cab*', '*urechile acului*'*)*.[20]

Subliniem că originalitatea discursului consemnat în *Matei* 19, *Marcu* 10 şi *Luca* 18 constă în mesajul transmis, nu şi în maniera în care este conceput textul. Aceasta urmează stilului sapienţial rabinic, în care "a Rabbi would emphasise a point or give force to his speech by quoting a common and well-known proverb" (Cohen 2011: 19). „Bravura semitică" a discursului lui Isus (cf. Caird 1980: 30) se întemeiază pe forţa ilocuţionară a unor forme lingvistice cristalizate în conştiinţa eului colectiv, în cazul de faţă pe *un colocvialism ce reprezintă elementul de comparaţie standard într-o construcţie în care se compară două imposibilităţi*.

ε La capătul investigaţiilor noastre privind identificarea desemnării exacte a unuia dintre cele două elemente lexicale din componenţa figurii retorice întrebuinţate în *Matei* 19. 24, *Marcu* 10. 25 şi *Luca* 18. 25 se impun cîteva observaţii şi concluzii.

Problema abordată de noi constituie un element recurent în judecăţile formulate despre forma şi conţinutul textului biblic, în general, în diverse medii teologice, culturale şi ştiinţifice, manifestîndu-se însă, cu precădere, în forma unor concluzii prea repede atinse, şi mai puţin în cea a căutărilor obiective, lipsite de prejudecăţi. Paradoxal, vechimea textului de care vorbim şi complexa reţea de versiuni prin care ni s-a transmis favorizează perpetuarea unor opinii insuficient argumentate, neajuns ce apare, de obicei, în urma luării în considerare numai a unui anumit tip de evidenţe.

În opinia noastră, modul în care sînt comentate cele trei fragmente evanghelice de către teologii primelor veacuri creştine (**α**), inexistenţa (confirmată implicit de dicţionarele consacrate limbii greceşti din epocile vechi) în texte independente de scrierile religioase a unui termen omonim **κάμηλος** ori a unui termen paronim **κάμιλος**, cu sensul 'funie', faţă de **κάμηλος** 'cămilă', precum şi manifestarea unei impresionante inconsecvenţe în scrierea cuvintelor, începînd cu perioada Greciei romane, (**β**) – reprezintă argumente peremptorii în favoarea ideii că apariţia termenului *cămilă* (fr. *chameau*; engl. *camel*; germ. *Kamel* etc.) 'cămilă' în *Matei* 19. 24 ș.cl. nu este pricinuită de o confuzie pe terenul limbii greceşti ori de stîngăcia traducătorilor.

[20] Cf. proverbul bengalez "*putting an elephant into a narrow dish*; a horses eggs, or a flower in the air" (Long 1871: 28; s.n., A.C.).

BDD-A1625 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:19 UTC)

Pe de altă parte, analiza conținutului ideatic a co-textului reprezentat de *Matei* 19 ș.cl., precum și evaluarea condițiilor stilistice pe care ar fi trebuit să le îndeplinească discursul christic văzut ca discurs original, componentă a unui text independent de alte surse evreiești sau aramaice, (**γ**) – nu evidențiază fapte care să impună un element anume în construcția bipolară a cărei unică trăsătură necesară este opoziția *Uriaș – Minuscul*.

În ultimă instanță, argumentul ce probează cu mai multă siguranță valoarea de adevăr, în raport cu originalul, a lecțiunii *cămilă* '*Camelus* L' este dat de ocurența în literatura talmudică și midrașă a unor secvențe paremiologice foarte asemănătoare cu cea utilizată în construirea comparației din evanghelii (**δ**) și care se sustrag suspiciunii de falsitate cauzată de... omonimie sau paronimie.

Textul biblic popularizat în această variantă stimulează, grație sensului denotativ prototipic al substantivului *cămilă* 'cămilă', *Camelus bactrianus* / *Camelus dromaderus* L. (v. MDA, *s.v.*, 1-2;) / engl. *camel* (v. PCED, *s.v.*, a) / germ. *Kamel* (v. DUDEN, *s.v.*, 1a-b) etc. și a resurselor idiosincretice pe care le deține cititorul ingenuu (cu totul ignorant în privința istoricei controverse de interpretare a gr. **κάμηλος** / **κάμιλος**), formarea unei imagini mentale a ceva ce nu există în lumea reală cu ajutorul mereu acelorași două componente preluate din lumea reală: uriașul mamifer și măruntul obiect din recuzita cusătoreselor[21]. La fel, un text paralel care prezintă cuvîntul *funie* (de exemplu, B 1874: „Și éră-șĭ dzicŭ voŭî: că maĭ lesne este să trécă *funia* prin urechĭa aculuĭ, de cîtŭ bogatulŭ să între în împĕrăția luĭ Dumnedzeŭ", *Matei* 19. 24, s.n., A.C.; vezi și *Marcu* 10. 25, *Luca* 18. 25) determină crearea unei alte imagini mentale. Și într-o situație, și în alta, cititorul decodifică idiomatismul ca 'imposibilitate'.

Desprins de matricea stilistică de care depindea discursul evanghelic originar, lectorul modern nu mai recunoaște (și, astfel, anulează) forța pragmatică a construcției ebraice, asigurată de statutul acesteia de element tripartit preexistent actului de comunicare (*cămilă – trecere – ac*). Ea se (re)construiește însă, ca energie a unei forme impuse, de data aceasta, de textul biblic și echivalează, într-un spațiu ce integrează ambele lecțiuni, cu aceea a noului enunț tripartit (*funie – trecere – ac*) devenit idiomatism biblic.

[21] Despre rolul pe care îl joacă sistemul senzorial şi motor în înțelegerea limbajului, vezi Bergen 2012.

BDD-A1625 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:19 UTC)

Izvoare

Ambroise de Milan 1976, *Traité sur l'Évangile de S. Luc*, II, Livres VII-X. Texte latin. Traduction, notes et index de Dom Gabriel Tissot, Paris, Les Éditions du Cerf.

Anania 2001, **Biblia** *sau* **Sfânta Scriptură**, Ediție Jubiliară a Sfântului Sinod (…), redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Aristophane 1985, Tome II. *Les guêpes*, Texte établi par Victor Coulon et traduit par Hilaire van Daele, Paris, «Les Belles Lettres».

Aristophanis 1838, *Comoediae*, Ex recensione G. Dindorfii, Tom IV, Pars II, *Scholia graeca ex codicibus aucta et emendata*, OXONII, E Typographeo Academico.

Augustin, St. [s.a.], *Anti-pelagian Writings. A Treatise on the Spirit and the Letter.* Chapter 1 [I.] – *The Occasion of Writing This Work; A Thing May Be Capable of Being Done, and Yet May Never Be Done.*, in Philip Schaff (ed.), *A Select Library of the Nicene and Post-nicene Fathers of the Christian Church*. Volume V., Edinburgh, T&T Clark.

B 1874, *Sănta Scriptură a Vechiuluĭ și Nouluĭ Testamentŭ*, Ediținue nouă, [...], publicată de Societatea Biblică pentru Britania și Străinătate, Iașiĭ.

Catena Aurea I/1841; III/1843, *Commentary on the Four Gospels, Collected out of the Works of the Fathers by Thomas Aquinas,* Vol. I. *St. Mathew.* Part II; Vol. III. *St. Luke.* Part I, London, Oxford, John Henry Parker.

Chrysostom, St. [s.a.], *Homilies on the Gospel Saint Matthew*, in Philip Schaff (ed.), *Nicene and Post-Nicene Fathers*. Series I, Volume 10: Edinburgh: T&T CLARK.

Clement Alexandrinul 1982, *Scrieri*, Partea a II-a, *Stromatele*. Traducere, cuvînt înainte, note și indici de Pr. D. Fecioru, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Clement of Alexandria 1939. With an English Translation by G.W. Butterworth, M.A., *The Exortation of the Greeks. The Rich Man's Salvation. To the Newly Baptized (Fragment)*, London. Cambridge. Massachusetts, Harvard University Press.

Grégoire de Nazianze 1978, *Discours 27-31 (Discours théologiques)*. Introduction, texte critique, traduction et notes par Paul Gallay avec la collaboration de Maurice Jourjon, Paris, Les Éditions du Cerf.

Grigore I cel Mare 1844, *Morals on the Book of Job*. Translated, with notes and indices, London, Oxford, John Henry Parker, J.G.F. & J. Rivington, vol. III, The Sixth Part, Book XXXV, la http://www.lectionarycentral.com/GregoryMoralia/Book35.html.

Hilaire de Poitiers 1979, *Sur Matthieu*, Tome II. Texte critique, traduction, notes, index et appendice par Jean Doignon, Paris, Les Éditions du Cerf.

Hrisostomul, Ioan 1994, *Scrieri.* Partea a treia, *Omilii la Matei*. Traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Al Bisericii Ortodoxe Române.

Nestle, E., K. Aland, B. Aland, Universität Münster. Institut für Neutestamentliche Textforschung.. *Novum Testamentum Graece*. At head of title: Nestle-Aland. (27. Aufl., rev.) (21). Stuttgart, Deutsche Bibelstiftung, 1993, c1979.

Origen [2003], *Contra Celsum*. Translated with an Introduction & Notes by Henry Chadwick, Cambridge University Press.

Saint Jérôme 1979, *Commentaire sur S. Matthieu*, Tome II (Livres III-IV). Texte latin. Traductions, notes et index par Émile Bonnard, Paris, Les Éditions du Cerf.

Vasile cel Mare 2009, *Omilii și cuvântări*. Traducere din limba greacă și introducere de pr. Dumitru Fecioru, București, Editura Basilica a Patriarhiei Române.

BDD-A1625 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:19 UTC)

Weber, R., R. Gryson, *Biblia Sacra iuxta Vulgatam versionem* (5th revised edition), Stuttgart, Deutsche Bibelgesellschaft, 1969, 2007.

Bibliografie

Allenbach, J. *et al.*, *Biblia patristica. Index des citations et allusions bibliques dans la littérature patristique*, vol. I-VI, + *Suplément*, Paris, Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique, 1975-1995.
Ameka, Felix 1999, *'Partir, c'est mourir un peu'. Universal and Cultural-specific Features of Leave-taking*, in Rask: International Journal of Language and Communication, 9/10. E pluribus una – the one in the many. Ed. by Jacob Mey, p. 257-283.
BAILLY : A. Bailly, *Dictionnaire Greque-Français*, Hachette, [s.a.].
Bergen, Benjamin K. 2012, *Louder Than Words. The New Science of How the Mind Makes Meaning*, New York, Basic Books, Perseus Books Group.
Blaga, Lucian 1969, *Matricea stilistică*, în *Trilogia culturii*, București, Editura Pentru Literatură Universală.
Caird, G.B. 1980, *The Language and the Imagery of the* Bible, London, Duckworth.
CHANTRAINE: Pierre Chantraine, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots*. Tome I, *Α – Δ*, Paris, Éditions Klincksieck, 1968.
Cohen, A. 2011, *Wisdom of the East. Ancient Jewish Proverbs*, Mansfield Centre, CT. Ediție anastatică după ediția London, John Murray, 1911.
DA: *Dicționarul limbii române.* **C**. Tomul I, Partea II, București, 1840.
Davies, W.D. &Allison, Dale C., Jr. 2004, *Mathew 19 – 28*, Cornwall, MPG Books Ltd.
Douglas, J.D. (ed.) 1995, *Dicționar biblic* (trad.: Liviu Pop, John Tipei), Oradea, Editura „Cartea Creștină".
DUDEN: *Das Bedeutungswörterbuch*, Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich, Dudenverlag, [s.a.].
Dumistrăcel, Stelian 1997, *Expresii românești. Biografii – motivații*, [Iași], Institutul European.
FRIBERG: Barbara Friberg, Thimoty Friberg, Neva F. Miller, *Analytical Lexicon of the Greek New Testament*, [s.l.], Baker Books 2000, Electronic edition.
Gibbs, Raymond W., Jr. 2007, "Idioms And Formulaic Idioms", in Dirk Geeraerts, Hubert Cuyckens (Ed.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, Oxford University Press, p. 697-725.
Gignac, Francis Thomas [s.a.], *A Grammar of the Greek Papyri of the Roman and Byzantine Periods*, Volume I. *Phonology*, Milano, Instituto Editoriale Cisalpino – La Goliardica.
GINGRICH: F. Wilbur Gingrich, *Shorter Lexicon of the Greek New Testament*, London-Chicago, The University of Chicago Press, 1983.
Goddard, Cliff 1998, *Semantic Analysis: A Practical Introduction*, Oxford, Oxford University Press.
Goddard, Cliff, Anna Wierzbicka 1997, "Discourse and Culture", in van Dijk, Teun A. (Ed.), *Discourse as Social Interaction*, London, Sage Publication, p. 231-259.
Goddard, Cliff, Anna Wierzbicka 2004, "Cultural scripts: What are they and what are they good for?", in *Intercultural Pragmatics*, no. 1-2, p. 153-166.
Greimas, A.-J. 1966, *Sémantique structurale. Recherche de méthode*, Paris, Librairie Larousse.
Husting, James, *Hasting's Dictionary of the New Testament*, la http://www.studylight.org .

BDD-A1625 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:19 UTC)

IOANID: G. Ioanidŭ, *Dikţionarŭ elino-românescŭ tradusŭ depe al luĭ Skarlatŭ D. Bizantie*, Bukureştĭ, În Tipografia Statuluĭ, 1864.
Lamsa, George M. 1940, *The New Testament according to the Eastern Text. Translated from Original Aramaic Sources*, Philadelphia, A.J. Holman Co.
LIDDELL-SCOTT: Henry George Liddell, Robert Scott, *A Greek-English Lexicon*, Compiled by… A New Edition Revised and Augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones, Oxford, [s.a.].
Long, J. 1871, *Scripture Truth in Oriental Dress, or Emblems Explanatory of Biblical Doctrines and Morals, with Parallel or Illustrative References to Proverbs and Proverbial Sayings...*, Calcutta, Thacker, Spink and Co.
LOUW-NIDA: Johannes E. Louw, Eugene A. Nida, *Greek-english Lexicon of the New Testament, Based on Semantic Domains*, New York, 1988, 1989.
MacDonald, William 1992-1994, *Kommentar zum Neuen Testament* (Übersetzung: Christiane Eichler), Bielefeld, Christliche Literatur-Verbreitung.
MDA: *Micul dicţionar academic*, I (A-C), Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2002.
Meľčuk, Igor A. 2012, *Semantics. From Meaning to Text*, [Amsterdam – Philadelphia], John Benjamins Publishing Company.
Milică, Ioan 2010, *Grammaticalisation et expressivité*, în RRL, LV, nr. 3, p. 301-312.
PCED: *The Penguine Concise English Dictionary*, London, Claremont Books, London, [1995].
SOPHOCLES: Evangelinus Apostolides Sophocles, *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods*, Hildesheim – New York, Georg Olm Verlag, 1975.
STRONG Hebrew: *Strong's Concordance*, la http://concordances.org/hebrew/1126.htm .
Suidas 1705, Aemilius Portus, Ludolph Kuster (ed.), *Suidae Lexicon, Graece et Latine*, Tomus II, Cantabrigiae: Typis Academicis.
Tabarcea, Cezar 1982, *Poetica proverbului*, Bucureşti, Minerva.
THAYER: *A Greek-English Lexicon of the New Testament Being Grimm's Wilke's Clavis Novi Testamenti*, Translated, Revised and Enlarged by Joseph Henry Thayer, D.D., 1889.
URICARUL, X 1888, Th. Codrescu (Ed.), *Uricarul sau Colecţiune de diferite acte care pot servi la istoria românilor*, Volumul X, Iaşi.
Wierzbicka, Anna 1991, *Cross-cultural Pragmatics*, Berlin, Mouton de Gruyter.
Wierzbicka, Anna 1994, "'Cultural scripts': A new approach to the study of cross-cultural communication", in Pütz, M. (Ed.), *Language Contact and Language Conflict*, Amsterdam, John Benjamins, p. 69-87.
Wierzbicka, Anna 1996, *Semantics: Primes and Universals*, Oxford, Oxford University Press.
Wierzbicka, Anna 2001, *What Did Jesus Mean? Explaining the Sermon on the Mount and the Parables in Simple and Universal Human Concepts*, Oxford, Oxford University Press.
Wierzbicka, Anna 2004, "Jewish cultural scripts and the interpretation of the Bible", in *Journal of Pragmatics*, 36, p. 575-599.
Zamfir, Dana-Mihaela 2011, *Despre tradiţia unei confuzii lexicale. În legătură cu cele mai vechi atestări ale cuvântului* **cămilă** *în limba română*, în Oana Chelaru-Murăruş et. al. (ed.), *Text şi discurs. Omagiu Mihaelei Mancaş*, Bucureşti, EUB, p. 561-572.
ZANNE V: Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria şi Macedonia*. Vol. V, Bucureşci, 1900. Ediţie anastatică, îngrijită de Mugur Vasilie, Bucureşti.

BDD-A1625 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:19 UTC)